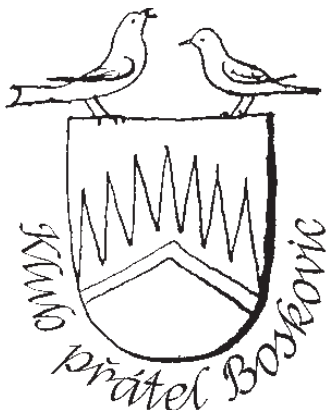

Vlastivědné listy

Boskovicka

Číslo 4
prosinec 2011
ročník 19 (24)

Zprávy z Klubu přátel

A. B. 150

Co toto spojení písmen a čísel znamená? Taktó jsme si vedli poznámky, které jsme už od jara dělali, když jsme připravovali nejdůležitější akci Klubu přátel Boskovic pro rok 2011.

Šlo totiž o vzpomínkovou akci ke 150. výročí narození Augustina Bergera. Boskovického rodáka, světoznámého tanečníka, baletního mistra, choreografa a zakladatele baletu Národního divadla v Praze.

Ve čtvrtek 29. září 2011 se ve videosále boskovického kina Panorama sešli zástupci všech organizací, které se na akci podílely. Za Národní divadlo Praha přijelo osm hostů, za KPБ členové výboru, za MÚ Boskovice pan starosta a pani místostarostka, Bedřich Čelikovský – autor návrhu pamětní desky a Vít Paděra, který zajistil její odlití. Přítomni byli také zástupci KZMB v čele s ředitelem Oldřichem Kovářem, který celou akci moderoval. Po vzájemném představení a připitku na zdar akce následovala prohlídka výstavy ve foyer kina. Program pokračoval v kinosále, kde pani Božena Brodská z ND Praha seznámila asi 90 přítomných se životem a dílem Augustina Bergera. Přednášku doplňovaly i projekce fotografií i zajímavých materiálů. Po skončení přednášky pani Brodskou na pódiu vystřídala první sólistka baletu ND Praha Tereza Podařilová, která zatančila choreografii „Umírající labuť“. Byl to opravdu skvělý zážitek.

Pokračování vzpomínkové akce proběhlo na Masarykově náměstí. Jaroslava Kovářiková přítomným přiblížila osobnost Augustina Bergera a o jeho významu pro český balet pohovořil Martin Rypan z ND Praha. Odhalení pamětní desky starostou Boskovic a předsedkyní Klubu přátel Boskovic veřejná část akce skončila. Následovalo ještě setkání všech

Štědrý den v našich chalupách v minulosti

Co krásy a radosti, co vzpomínek. Čtrnáct dnů před Vánoce bývala v obchodech tak zvaná stříbrná a za týden pak zlatá neděle. Ovšem pro obchodníky, kteří měli otevřeno po celou neděli, tím i dobrý kšeft.

Štědrý den, to už byly Vánoce. Od rána hospodář netrpělivě čekal na prvního příchozího, na němž mělo záviset pohlaví mláďat v příštím roce narozených. Je přísný půst pro všechny (dnes už ovšem ne). Nesnídá se a v poledne se nevarí, leda zelná polévka. Tím víc se každý těší na večeri. Posticím se dětem se má ukázat večer na zdi zlaté prasátko. Neukáže-li se, nevadí, počká se až zase za rok.

Štědrovečerní večere se začíná až po vyjití první hvězdičky. Nesvítl-li hvězdy, počká se až je slyšet z dálky hlas zvonku oznamující večerní Áve.

Světlice je jak ze škatulky, všude čisto, všechno připraveno. Milo je v ní a útulno. Kachlová kamna, v nichž se celý den topilo, sálají příjemným teplem. Vůni vánočky a čerstvých puďáků je cítit v každém koutu chalupy. Když zasedla rodina společně k přichystanému stolu, vstali všichni a hospodář předřikával starou známou modlitbu před jídlem: Požehnej nám, Pane Bože, těchto darů, které z Tvé štědrosti bráti budeme, skrze Krista Pána našeho. Amen. Věřilo se tomu, kdo má při modlitbě dva stíny, ten do roka umře.

Večere bývala prostá jak ten život sám. Koláče, káva nebo čaj a ovoce pro všechny na košince. Odešel-li v tom roce člen rodiny na věčnost, měl také místo u stolu, jen zasednout a večeret s ostatními. Z venku zněly rány ze starých ládovaček a dokud ještě šla havířina, strílelo se i karbidem k oslavě památky Kristova narození. Aby i kluci si přišli na své, naškrabali si hlavičky ze sirek a bouchali z klúčů.

Po večeri byl čas, aby se také na ostatní dostalo. Byl zde ještě dobytek, stromy v zahradě i ptactvo v mrazivé noci, a těm se mělo dostat z večere štědrovečerní. Dobytek zahřával Jezulátko v jeslích, ten dostal první kousky vánočky a pak došlo i na ostatní. Nosili jim to se slovy: „Narodil se Kristus Pán; neso vám šcedry večera, habeste he ve k nám bele šcedry.“

Večer se rozkrajovala jablka napříč. Jaká se ukázala hvězda z jader, tak se usuzovalo na zdraví nebo nemoc. Shnilý střed věštil smrt. Papuč přehozen přes hlavu do zadu předpovídal odchod z domu, obrátil-li se spící ke dveřím. Vdavek chtěvá děvčata přivolávala hlas milého z dalek, když trísala plotem nebo bezem se slovy: „třeso, třeso bez, vozve se mně pes, kde muj milé dnes.“ Odkud se probuzený pes ozval, odtud i milý měl přijít. Stalo se, že psi řvali po celé dědině jako diví, a jak v tom poznala děvčata toho, co štekál pro ni, to neví. Podobně i na kurník tloukla děvčata. Ozval-li

se napřed vyplašený kohout, znamenalo to vdavky, a když slepice, mělo se ještě rok počkat.

Nejobávanějším hostem Štědrého večera byl Perechta. Chodil s nebozizem a provrtával dětem briška, aby se přesvědčil ji-li zeli nebo ne. Kdo zeli jedl, tomu nemohl uškodit, protože se mu jím neboziz omotal a dál již nemohl. Hůře bylo s těmi, kdo zeli v lásce neměli. Tím se děti jen strašily, aby se nepohrdalo zelím. Perechta byl vlastně obecní pastýř, který na Štědrý večer vytruboval a chodil po štědrovečerní koledě. V chalupách oznamoval, že se narodil Ježíšek, protože to bylo prvně pastýřům oznámeno na betlémských pláních.

Byl to krásný Štědrý večer, protože to byly především svátky míru a pokoje, svátky duchovní. Snad proto v tom bylo tolik krásy, kouzla a poezie, že si to lidé všechno připravovali sami v hluboké víře v příchod Syna Božího na zemi. Celý den, a večer zvlášť, si lidé ve všech obměnách prozpěvovali Narodil se Kristus Pán, veselme se!

Konec Štědrého večera patřil písním a modlitbám. Staří si četli v Písmě svatém stať o narození Páně a mladí zpívali koledy... a vzpomínalo se, jak za překrásné jitrní noci tam v daleku vyšla hvězda...

Tajemná báje Štědrého večera předpovídá srdce všem, a když se půlnoc převalila nad spící dědinkou, zazněly rány znovu. Budiček! Je čas vstávat na jitrní.

Rodiče mají s Ježíškem tajná spojení a na nich záleží, jak štědrý bude. Představa dětí, že dárky pochází od Ježíška z nebe má v sobě cosi zvláštního, nepozemského. Děti Ježíškovi píší a ku podivu

jejich přání bývá splněno, jako by to vše už měl připraveno.

Mít stromeček vánoční není u nás dávným zvykem. Teprve před první světovou válkou objevil se v bohatších rodinách a potom teprve u chudších lidí, pokud ovšem měli menší děti. Pamatuji si dobře na to, že kolikrát stačilo trochu cukroví, které máma upekla. Papírový řetěz jsme si slepili kváskem a několik svíček bylo vše. Někde ani ty svíčky si nemohli koupit a stromek ozaroval matný svět petrolejové lampičky uvázané na vršku. Dárky nebyly žádné a přece to byly večery krásné, večery našeho mládí.

Do hospodářství měl ten tajemný večer také o říct, neboť bylo důležité, aby hospodář znal povětrnost dopředu. Večer si připravili 12 místiček z rozlupané cibule. Do každé dal trochu soli a dal za okno. Ráno pak jednu po druhé pečlivě prohlídl, a kde se sůl rozpouštěla, usuzovalo se na mokrý měsíc a naopak.

Podle jiného způsobu dlouhodobě předpovídat počasí se bedlivě sledovalo a do kalendářů zapisovalo počasí jednotlivých dnů od Božího narození do Tří králů. Poslední den se muselo počasí sledovat každé dvě hodiny, protože neplatilo-li počasí jednotlivých dnů, pak stačilo dne posledního. „V tem se mosi homět čist,“ říkali staří lidé.

Tmavé Vánoce, světlé stodoly a naopak, konstatují hospodáři, a jitrní jasná obloha čistá, úroda hojná příští rok jistá. Mnoho ovoce se udarí, když na Štědrý den fouká vítr. Říká se, že se stromy behají a pak hojnou úrodu přinesou.

Z knihy Fr. Koprivý Život a práce našeho lidu. Malá Roudka, 2010.

Klub přátel Boskovic a redakce Vlastivědných listů Boskovicka přeji všem čtenářům pěkné prožití svátků vánočních a mnoho radosti a zdraví v roce 2012.

organizátorů, na kterém se ještě domlouvala účast boskovické delegace na oslavě 150. výročí narození Augustina Bergera, která se konala 7. října v Praze.

ND Praha připravilo seminář, který opět připravila paní Brodská. Její přednáška byla doplňována ukázkami baletu. Členové boskovické delegace, kterou tvořili členové KPB a KZMB, si potom mohli prohlédnout interiéry Národního divadla a u busty Augustina Bergera položili květiny. Velkým překvapením pro všechny bylo setkání s přímými potomky rodiny Bergerů, kteří žijí ve Švýcarsku a na tuto akci se do Prahy přijeli podívat. Pražská vzpomínková akce pak byla večer ukončena slavnostním představením Labutího jezera.

Organizace celé vzpomínkové akce byla velmi náročná, ale je možné říci, že jak v Boskovicích, tak i v Praze se setkala s velkým ohlasem. Poděkování a slova uznání byly jistě pro všechny organizátory zaslouženou odměnou.

Posezení s bábovkou

V úterý 8. listopadu 2011 se 48 členů KPB sešlo na letošní druhé členské schůzi, která se konala, jako obvykle v kině Panorama, aby si vyslechli stručnou zprávu o aktivitách Klubu v roce 2011, vznesli návrhy na plán práce v roce příštím a poseděli a pobesedovali při kávě a bábovkách.

Předsedkyně Klubu v úvodu seznámila přítomné s akcemi, které jsme zorganizovali v letošním roce. Šlo vesměs o akce, které jsme si připravili a schválili na jarní členské schůzi. Byly to dvě členské schůze, zájezdy (ten jarní se vydařil, ale podzimní se kvůli nepříznivému počasí neuskutečnil), péče o tabule na Naučných stezkách zdraví i o mikve, provedli jsme inventarizaci našeho majetku, nainstalovali jsme i pamětní desku na dětskou léčebnu v Boskovicích, připravili jsme tři čísla Vlastivědných listů Boskovicka. Největší a nejnáročnější akce byla vzpomínkové odpoledne u příležitosti 150. výročí narození Augustina Bergera. Součástí této akce bylo také odhalení pamětní desky na jeho rodném domě na Masarykově náměstí. Akce ještě pokračovala o týden později v Praze seminářem a baletním představením Labutí jezera z účasti boskovické delegace.

V diskusní části členské schůze si členové posteskli nad některými nepohodlnými událostmi ve městě, ale také vznesli návrhy na akce, které bychom měli zařadit do našeho plánu na příští rok.

Závěrečná část byla také diskusní, ale ta už probíhala v menších skupinkách a s příjemnými sladkostmi a výbornou kávou. Všem, kteří toto občerstvení připravili, srdečně děkujeme.

Vhodné dárky pod stromeček

KPB Vám nabízí

M. Minxová: Pověsti a vyprávění z Boskovic

O. Sirovátká: Lidové písně, pověsti a dětské hry z Boskovicka

J. Koutný: Boskovice, můj Betlém

K dostání u boskovických knihkupců a v informačním středisku.

Pohled do historie obyvatel a domů

Dům č.p. 159

Příběh člověka

Už hezkou chvíli sedím nad klávesnicí počítače a přemýšlím; co napsat o člověku, o němž je i z toho mála archivních záznamů, které se o něm dochovaly zřejmé, že se svým přístupem k životu poněkud vymyká zaběhnutému koloritu poloviny 19. st., tedy době, v níž žil. Byl chytrý, podnikavý, pracovitý, cílevědomý? Kam zařadit muže, jenž stál na samém začátku historie domu č.p. 159? Kdo ve skutečnosti byl Josef Kaplan a především, jakou zastával životní filozofii?

„Není až tak podstatné, kdo jsem opravdu byl, snad stačí, že jsem prostě byl!“ namítne hlas kdesi za mnou. „Vy jste ...“ osměluji se. - „Ano, Josef Kaplan. Narodil jsem se 5. 9. 1811 v městečku Lysá (Lysá nad Labem, okr. Nymburk) v č.p. 166. Můj otec Jan byl rezník, měšťan a jistou dobu i starosta. Ostatně co v Lysé Kaplan, to vždy vážený řemeslník, - a že jsme byli dost rozvětvená rodina! Většina mých příbuzných zůstala po r. 1781 u víry katolické, můj otec se však přihlásil k víře evangelické a v jejím duchu vychovával i nás, děti.“ - „Ano, Vaše mládí ...“ - „K řeznictví jsem vztah neměl, ba se mi až přičilo. Naopak, chtěl jsem dělat něco, co lidi potěší, kde uplatním svoji zručnost a fantazii. Rozhodl jsem se pro perníkářství, a nikdy jsem toho nelitoval, i když toto řemeslo bylo v mé době už pomalu na ústupu. Po vyučení jsem se vydal na vandr, během něhož jsem se náhodou dostal až do vašeho kraje.“ - „Opravdu to byla náhoda?“ ptám se. Josef Kaplan se usměje: „Co na tom dnes záleží! Prostě jsem přišel a zůstal jsem. Pracoval jsem u pekařů po okolí, nejvíc pak v Jevičku. Když jsem si odbyl vandrovní léta, hleděl jsem se osamostatnit a usadit. Dob-

rá příležitost se mi naskytla v Kninících, kde byl k pronájmu slušný dům přímo na „městečku“, hned vedle rathausu. Měl č.p. 108 a vlastnil jej sedlák J. Krajiček. Zřídil jsem si zde perníkářskou dílnu a mohu říci, že se mi docela dařilo.“ - „Začal jste tedy pomýšlet na svatbu; hm, trochu mne zarazí ta nečekaná změna víry!“ opatrně napovídám. Josef Kaplan se na okamžik zamyslí: „Ano, oženil jsem se Rozálií Továrkovou, dcerou Karla Továrka, mistra pekaře v Jevičku. Byla o rok starší než já a rovněž evangelička. Asi nezatajím, že těsně před svatbou jsme oba konvertovali ke katolíkům. Na důvod se mne, prosím, neptejte. Vynechám i skutečnost, že jsme nebyli sezdáni v Jevičku, tedy v místě bydliště nevěsty, ale na faře v Kninících. Stalo se 7. 10. 1840.“ - „Vaše děti! Po pravdě řečeno, u nich mě překvapuje vše; jména, dožití ...“ Josef Kaplan je evidentně potěšen. „Nepopírám, že v případě našich dětí to byl na 19. století malý zázrak. Celkem se nám jich narodilo deset; sedm chlapců a tři dívky. Nejstarší byl syn Adolf (1841), nejmladší dcera Julie (1855). V roce 1852 přišla na svět dvojčata Konstantin a Vilhelm, v roce 1847 první dcera Florencie Konstancie. Zatímco v našem okolí běžně umíralo snad každé druhé dítě, o dvojčatech ani nemluvě, nedá se totéž říci o naší rodině, i když ...“ a J. Kaplan se zhluboka nadechne „... v roce 1845 nám zemřel sotva roční syn Konstantin. Naštěstí byl jediný, všechny ostatní děti se dožily dospělosti.“

Měním téma: „Bydleli jste tedy stále v Kninících...“ - „Ano, a nebyl žádný důvod se odtud stěhovat. Pokud se dobře pamatuji, v r. 1848 koupil dům č.p. 108 J. Pulc a ani on neměl ničehož proti mé dílně. Rozvázal jsem voňavé perníky po jarmarcích, po poutích, dodával do

obchodů. Hodně mi také pomohl můj mladší bratr Mikuláš, který se přistěhoval se svou rodinou z rodné Lysé do Jevička a otevřel si zde koloniál. Pochopitelně i k němu jsem své perníčky zavázal. Navíc jsem se začal věnovat výrobě svíček. A konkurence místního perníkáře Vašíčka? Nu, víte, jak to chodí!“ - Namítám: „A co takto vlastní dům, o tom jste neuvažoval?“ - Josef Kaplan přikývne: „Uvažoval, a také jsem si na něj pilně strádal!“

Josef Kaplan se na chvíli zamyslí: „Sice se mi celkem dařilo, ale uživit devět dětí, přitom spořit dcerám na věno, platit najem, domácnost - nebylo to lehké. Více jak dvacet let jsem strádal krejcar ke krejcaru, než jsem si mohl říci, že mám našetřeno nejen na koupi pozemku, ale i na stavbu domku.“ - Přerušuji jeho úvahy: „Ano, 23. 10. 1864 jste uzavřel s představenstvem kníničské obce smlouvu na koupi obecní parcely, ležící pod rybníčkem u hlavní silnice. V textu se uvádí, že jde o půdu neúrodnou a neměřenou, sestávající dílem z role, dílem z mokřiny a pastviny. Prodej byl podmíněn výstavbou nového domku č.p. 159. Obecní radě jste na místě vyplatil nejvyšší kupní cenu, tedy jste vlastně pozemek vydražil, a to za 121 zl. r. čs., k čemuž jste ještě zaplatil poplatky za vyhotovení smlouvy. Trochu mne zarazí, že na listině je podepsáno vedle starosty Fr. Pulce všech 11 radních a navíc, že smlouva téměř deset měsíců kolovala mezi c. k. okresním úřadem v Boskovicích a zemským hejtmánstvím v Brně, než byla konečně 12. 7. 1865 potvrzena. Jako by se všichni až moc jistili...“ J. Kaplan mávne rukou. „Na tom už dnes nezáleží. Domek jsem skutečně v r. 1868 dostavěl.“ - „Ale nebydleli jste v něm, pronajal jste ho!“ rychle namítám. J. Kaplan se pousměje: „Máte pravdu, v domku nikdy z mé rodiny nikdy nežil. Promiňte,

Kninice, dům č.p. 159, asi r. 1940. Terezie Prchalová (vlevo) se sestrou Bohumilou Sedlákovou.

důvody si ponechám pro sebe. Na podzim r. 1868 jsme domek pronajali Josefu Müllerovi, místnímu řezníkovi. Pokud si dobře vzpomínám, pocházel ze Sebranic. Jeho otec byl původně také řezník, později však řemesla zanechal a odešel dělat signalistu k železné dráze do Blanska. Zde se poznal s jistým Hronkem, jehož syn si v r. 1867 pronajal od Fr. Procházky novostavbu č.p. 158. Jestě Vám řeknu, že J. Müller do r. 1868 provozoval řemeslo u rodičů své ženy Františky, rozené Holubové, na č.p. 40.“

„A co Vaše rodina?“ J. Kaplan posmutněl: „6. prosince 1867 zemřela na infekci břišního tyfu moje manželka. Já jsem později onemocněl souchotkami, a až jsem se snažil léčit, což mě ostatně stálo nemalé peníze, 15. 7. 1870 jsem nemocí podlehl.“ - „Já vím, předmětem odevzdací listiny byla i kvitance na 42 zlatých za lékařské útráty, a to už byly nějaké peníze...“ J. Kaplan se zamyslel: „Ano, dostali jsme se k vyrovnání majetku. Jistě uznáte, že jsem vše rozdělil nanejvýš spravedlivě. Syn Emanuel, též perníkář a voskář sice zdědil domek č.p. 159 v hodnotě 1239 zl. 50 kr., dále movité věci za 71 zl. 60 kr. a ještě 800 zl., uložených u pojišťovací společnosti Kotva, ale na druhé straně musel vyplatit dědičné podíl svým sourozencům, umořit drobné půjčky...“ - „Takže když to rychle spočítám, zbylo mu nakonec 346 zl. 64 kr. A to byl ještě povinnován bratrům Rudolfovi a Konstantinovi, též vyučeným perníkářům dáti bezplatně nástroje k provozování řemesla, a všechny sourozence až do jejich zaopatření u sebe nechati bydlet. Chtěla bych se ještě vrátit k nejasné společnosti Kotva, a také je mi s podivem nezvykle vysoká částka 74 zl. za váš pohřeb!“ - Josef Kaplan pokrčil rameny: „Bylo to tak, víc po tom nepátráme. Daleko důležitější je, že jsem se

před smrtí vrátil zpět ke své rodné víře.“ Spěchám s otázkou: „Domek tedy zdědil Váš syn Emanuel. Chtěla jsem se zeptat, co ho vedlo k poněkud nerovnému sňatku, proč stále lpěl na č.p. 108 a navíc, proč několikrát změnil vyznání?“ Slyším, že hlas Josefa Kaplana se začíná pomalu ztrácet: „Až někdy přistě, až bude řeč o č.p. 108, pak Vám k tomu povím!“ - „A Váš nejmladší syn Reinhold, hovořilo se něco o Vídni, o jakémsi řádu...“ Je ticho, jen na stole leží útržek papíru s datem 5. 9. 1811. Po chvíli začínám chápat. Přesně po dvou stech letech od narození Josefa Kaplana, v pondělí 5. 9. 2011, jsem v blanenském archivu poprvé nalistovala zažloutlou stránku s jeho jménem. Zvláštní náhoda.

Příběh domu

Od samého začátku, tedy od r. 1868, byl dům č.p. 159 využíván ryze „k obchodním účelům.“ Ostatně, díky jeho poloze tomu snad ani nemohlo být jinak. Těto skutečnosti si pochopitelně byli vědomi postupně všichni majitelé, resp. nájemci. Zatímco ti prve zmiňovaní se dnes dají s trochou úsilí práce jen dohledat, o nájemcích již totéž říci nelze. Jejich pohyb na č.p. 159 mohu určit jen podle zcela nahodile objevených poznámek v archivních záznamech.

O řezníkovi J. Müllerovi jsem se již zmínila. Svou živnost provozoval na č.p. 159 patrně někdy do r. 1880. Později bydlela rodina na č.p. 161, kde po r. 1900 vedla dcera Růžena, provd. Marková, nálevnu lihovin. V l. 1881-1884 pekl na č.p. 159 rohlíky Josef Chlup z Boskovic. Po otci pocházel z předměšťanské rodiny (měšťané bydleli na náměstí, předměstáně na dnešní ul. Kpt. Jaroše, dříve Kobližné), po matce Anně, roz. Herzigové, pak z Knínice.

Dne 13. 12. 1889 se Emanuel Kaplan podruhé oženil. Z předmanželské

smlouvy vyplývá, že na svoji budoucí zenu převedl polovinu domu č.p. 159 v hodnotě 200 zl. Manžel zde nikdy nebydleli. Poněkud osobitá postava perníkáře a voskáře E. Kaplana je spojena v Knínicích s jinými čísly, o nichž si povíme někdy přistě.

K r. 1890 je v nájmu na č.p. 159 uváděn židovský obchodník Elkesten (Elkán) Fritsch s manželkou Františkou a čtyřmi dětmi. Z pozdějších kupních smluv vyplývá, že nájemní smlouvu měl uzavřenou na plyných deset let (od 15. 11. 1887). On sám pocházel z Boskovic, manželka z Prostějova. V pozdějších letech (1900, 1910) bydlela rodina na č.p. 60 a zabývala se výrobou a prodejem lihovin.

Celé jedno čtvrtstoletí vlastnil Emanuel Kaplan domek č.p. 179, než se rozhodl (zatím z nejasných důvodů) pro jeho prodej 21. 5. 1895 manželé Kaplanovi, za domluvenou kupní cenu 600 zl. r. čs., přenechávají domek Emilii Walitzové (jinde Walica). Kupitelka je povinna až do ukončení doby nájemní ponechat v domě rodinu E. a F. Fritschových, a to za ročních 20 zl. r. čs. Kdo byla tato žena, a proč a z jakého důvodu právě jí E. Kaplan domek prodal je zatím velkou neznámou. Podle jednoho záznamu mělo jít o „sokromnici z Kačic.“ Jediná obec tohoto jména leží nedaleko Kladna. Vzhledem k původu rodiny J. Kaplana a pozdější vazbě jeho dětí na Prahu by tu snad slaboučká nitka byla – čas a archivní záznamy snad ještě ukáží.

Dne 8. 4. 1897 prodává E. Walicová (bytem Brno, Grandhotel) domek, který snad ani nikdy neviděla, Terezii Prchalové, manželce řezníka a uzenáře v Brně na Mokré hoře (Řečkovice), a to za 2300 zl. r. čs., placeno hotově. T. Prchalová bez připomínek kvituje nájemní smlouvu Fritschových, která ostatně vypršela

ještě na podzim téhož roku. Uvedeným datem získal domek na následujících více jak šedesát let (ve třech generacích) nové majitele.

Nenechme se zmást Brnem. Řezník Tomáš Prchal zde sice na zač. 90. l. 19. st. skutečně působil, nicméně jeho kořeny sahaly do Knínice, kam se, jak vidno, posléze také vrátil. Narodil se v únoru r. 1863 na č.p. 129 stolaři Tomáši Prchalovi a jeho ženě Františce, roz. Jandové rovněž z Knínice.

O Terezii Strížové, resp. o její rodině jsem se již zmiňovala v souvislosti s domem čs. 158, který ve 20. letech 20. století vlastnil její synovec, obchodník Fr. Sedlák. Terezie se narodila na jaře r. 1868 na č.p. 108, což není ani v nejmenším překlep. Rodina Antonína Stríže a Veroniky, roz. Pulcové, skutečně v té době bydlela v jednom domě s Kaplanovými. Antonín Stríž je postupně uváděn coby obecní písař, jinde obecní tajemník. Snad ještě stojí za zmínku, že jeho otec Libor Stríž měl propachtovanou hospodu na č.p. 152 a přes manželku byl příbuzensky vázán k řezníkovi Müllerovi.

V květnu r. 1889 se Tomáš Prchal oženil s Terezii Strížovou. Až do zmíněného r. 1897 bydleli v Řečkovicích, kde se jim narodila dcera Arnošta a syn Jan, který se později vyučil u otce obchodním příručím. V r. 1899, již v Knínicích, přišla na svět dcera Marie. Manželé Prchalovi vedli na č.p. 159 obchod se smíšeným zbožím do konce 20. l. min. st. V dubnu r. 1929 předala Terezie Prchalová domek dceři Marii, v té době již provdané za Josefa Janků, řezníka v Boskovicích. (Těm dříve narozeným snad nemusím připomínat, mladším jen sdělím, že Jan kovo řeznictví na dnešní Sušilové ul. patřilo v min. st. k těm nejvyhledávanějším). Obchodník T. Prchal zemřel v listopadu r. 1931, manželka Terezie ho přežila o

Zázračná uzdravení Zuzany Kateřiny Liborie

Petr Vitámvás

a Jana Václava Bohuše Morkovského ze Zástřízl po vykonané pouti k obrazu P. Marie Křtinské vylíčena v knize *Refugium peccatorum* vydané r. 1738:

„Vysoce urozená PP. Zuzana Zástřízlová, potom hraběnka z Ditrychsteinu, dne 8. máje léta 1687 náležitě zdravá vstala, však potom nenadále ten den před poledním zlý vítr jí na levé straně přešel, tak že na levou ruku a nohu hned celá zmrtevěla, a nic dokonce necítila, ačkolivěk ruka špendlíkem se jí píchla; dlouhý čas páni doktoři radu měli sebou nad ní drželi, kterakby jí pomoci mohli, ale všechny líky jejich darební byli, tak že ona pořád až do měsíce srpna bez vší vady ležeti musela, pročž v měsíci srpnu (ačkolivěk mnohý radili, aby se na cestu nevydávala) do Křtin se dala přinést, tu přinesená jsouce 23. srpna k B. P. M. horlivě o pomoc žádala a pobožnost svou dle možnosti své vykonala. Po vykonané pobožnosti po tak velikém unavením a mnohým trápením sladce zde usnula, ano velmi lehkou noc měla; když ale na druhý den se

probudila, merkovala, jak by z ní nějaká tíhota spadla, i probírovala, zdalíby se sama pozdvihnouti mohla a poněvadž to dovedla, tak také usilovala, zdalíby mohla choditi; poručila tehdy děvečkám svým, aby jí obstoupili, však se jí nedotkli, lečby viděli, že klesá aneb padá. V tom nejen sama z postele vstala, ale sama s velikým přistojícím podivením šťastně chodila a vinšovaný zdraví, který od doktorů dosáhnouti nemohla, ve Křtinách tak brzy zázračně nalezla. Za tu proukázanou milost obětovala na oltář B. P. M. Křtinský šest pěkných sviců stříbrných.“

„Vysoce urozený PP. Ján Morkovský z Zástřízl, dědičný Pán na Boskovicích, Jesenci etc. mívá často přebolestnou nemoc jménem Sciatichu, která jeho v pátých a subtilných žilkách hrozně a bolestně trápila, a sice jedenkrát tak silně s jinými mnohými bolestmi ještě smíšeně jeho sužovala, že žádný doktor žádnými listy nemohl bolesti ulehčiti; odkudž jeho vysoce urozená paní manželka Zuzana věduce zkušeně, že B. P. M. Křtinská jest

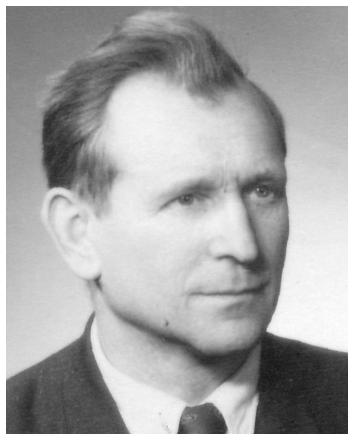
doktorka nad všechny doktory, do Křtin z Boskovic osobně přišla, tu zázračnou doktorku o zdraví svého manžela důvěrně a poníženě prosila. Co pobožně žádala, to skutečně obdržela; nebo právě ten čas, když ve Křtinách svou pobožnost skonala, všechna bolest svého pána manžela se zmizela, tak že když se ze Křtin domů navrátila, již jeho od vší bolesti a nemoci vysvobozeného, ano čerstvého a zdravého s velikým podivením a potěšením nalezla. Za kterou zázračnou milost a jiné mnohé a veliké od Divotvorkyně Křtinské prokázané nebeské dobrodiní ustanovila na budoucí časy velmi pobožnou pout z Boskovic do Křtin, která taky s příkladnou pobožností a vroucností druhý den svatodušní razdoročně se koná. Anobřz na rozmnožení větší cti a chvály zázračného obrazu křtinského ta vysoce urozená paní z svatého oumyslu a žádostí svého v Pánu usnulého již Pána dědičný své panství Jesenc Nejs. P. M. Křtinské ještě za živobytí svého s dovolením císařským obětovala a skutečně darovala.“

Poutní chrám ve Křtinách, postavený podle projektu Jana Blažeje Santiniho v l. 1718-1750. Foto: Vladimír M. Bláha, Muzeum Boskovicka

Jaroslav Chaloupka – boskovický starosta a vlastivědec

Libuše Válková

Jaroslav Chaloupka, významný občan Boskovic se narodil 29. října 1901 v Boskovicích. Povinnou školní docházku absolvoval v Boskovicích a v Rájci, kam se s rodiči přestěhoval. Učitelem v první třídě mu byl Jan Jurek.

Po vychození měšťanské školy se vyučil elektrotechnikem u pana Kuličky v Praze. Byl u zrodu radiového vysílání v Praze a celý život nadšeným propagátorem radia. Vzorem mu byl profesor List z Brna a vynálezce František Křížik. Po absolvování Průmyslové školy elektrotechnické v Brně nastoupil vojenskou službu. Po ukončení vojenské služby se vrátil do Boskovic kde si v roce 1925 otevřel obchod elektro a s radio-součástkami.

Velmi se zajímal o historii. Spolupracoval s pracovníky městského muzea, aktivně se zapojil do veřejného života. Od voleb v roce 1946 do března 1948 byl předsedou MNV v Boskovicích, kdy byl z této dobrovolné funkce odvolán. Ani potom nezůstal stranou veřejného života. Vedl Vlastivědný kroužek SKP, spolu několika dalšími spolupracovníky vydával Vlastivědné listy Boskovicka. Z jeho aktivní práce pro město si můžeme vzít všichni příklad. Zůstalo po něm mnoho záslužné práce.

V roce 1973 se rozhodl psát rodinnou kroniku. Uvádíme z ní několik vzpomínek.

V Praze

Když jsem vychodil měšťanku našla mi tetička Alžběta místo v Praze u p. Antonína Kuličky. Myslil jsem tehdy, že největším pánem po císaři pánu je mašinfíra. Ale dostal jsem se prakticky do Prahy na učení elektromechanikem. Jela se mnou do Prahy maminka. Když jsme přijeli do Prahy na nádraží v Hyberské uli-

ci, ptala se mne maminka, mám-li adresu mistra, kde jsem se měl učit. Neměl jsem ji a maminka také ne. Vzpomněl jsem si ale, že když jsem doma prohlížel mapu Prahy, že to byla hlavní ulice na Malé Straně, pojmenovaná po nějakém klášteřu. Pak už to bylo lehké. Nosič nám poradil, kterou elektrickou máme jet. Brzy jsme to tam našli a uzavřeli smlouvu. Byl tam mistr Antonín Kulička, jeho paní Emilie, slečna Boženka, její sestra a syn Antonín, později inženýr. Maminka na mne nemohla platit, byl jsem na stravu, měl jsem se učit 4 a půl roku. Maminka musela slíbit, že bude posílat každý týden balík, ale protože byla válka a těžko se živobytí sháněno, nemohla posílat skoro nic. Pak jela maminka domů. Začal jsem se učit v roce 1916. Byl jsem mladší učedník. Starší byl Josef Mrkvička z Doks u Kladna. V učení jsem to neměl lehké. Musel jsem jako mladší učedník stát čas-to ve frontě na mléko u mlékárny a na chleba u prodejny u Odkolků. Copak, v létě to bylo lehké, ale hůř bylo v zimě.

Celkem jsem byl v Praze spokojen. Byl bych ovšem snědl daleko víc, ale slečna Boženka i toho tuřinu a brambor dávala jen tolik, abychom neztloustli. Zpočátku jsme na jídlo, nebo jak se tenkrát říkalo, na stravu byli u mistra, později jsme chodili do obecní kuchyně u obecního dvora.

V dílně jsme dělali většinou dynamu na oštvování mlýnů. Bylo to ve válce, ve mlýnech bylo možno sehnat mouku. Zařizovali jsme mlýny u Jičina, u Plzně, u Kladna a jinde. Nejpříjemnější lidé

byli z Radnice u Plzně. U Kladna jsme zažili přepadnutí mlýna lidmi z Kladna, při čemž byl jeden útočník mlynářem zastřelen.

Tehdy v roce 1916-1920 byla Praha ještě klidné, malé město. Rád jsem se setkal s optikem Zlatohlávkem, který měl obchod u Malostranské mostecké věže. Ještě raději jsem se stavoval za Josefem Švábem Malostranským, který říkal: „Tak co ti mám zazpívat ty kluku moravská?“ Když jsem šel na Staré město Karlovou ulicí, často jsem viděl sedět na židli pana Ponrepo.

Za Rakouska chodila po Karmelit-ské vojenská hudba (zvaná kutálka). Hrávali s oblibou Radecký marš, který se nám klukům líbil a často jsme po Karmelit-ské s hudbou maširovali.

Odvodům jsem ve válce ušel právě o rok. Ročník 1900 šel k odvodu a po krátkém výcviku šli do vojny. Můj ročník 1901 už tomu ušel.

Po skončení války

Na Václavském náměstí jsme si přečetli vyhlášku o zřízení Československé republiky. Pak jsem jel domů. Po Praze chodily zástupy rozjásaných lidí, strhávali orlíčky nad úřady a trafikami. Vojáci s důstojníky se vodili pod paži, zpívali národní písně a nevěděli radostí co dělat. Pořádek organizovali Sokolové. Nejvíce se pamatuji na br. Staňka, jak jezdil v sokolském kroji na stupátku auta.

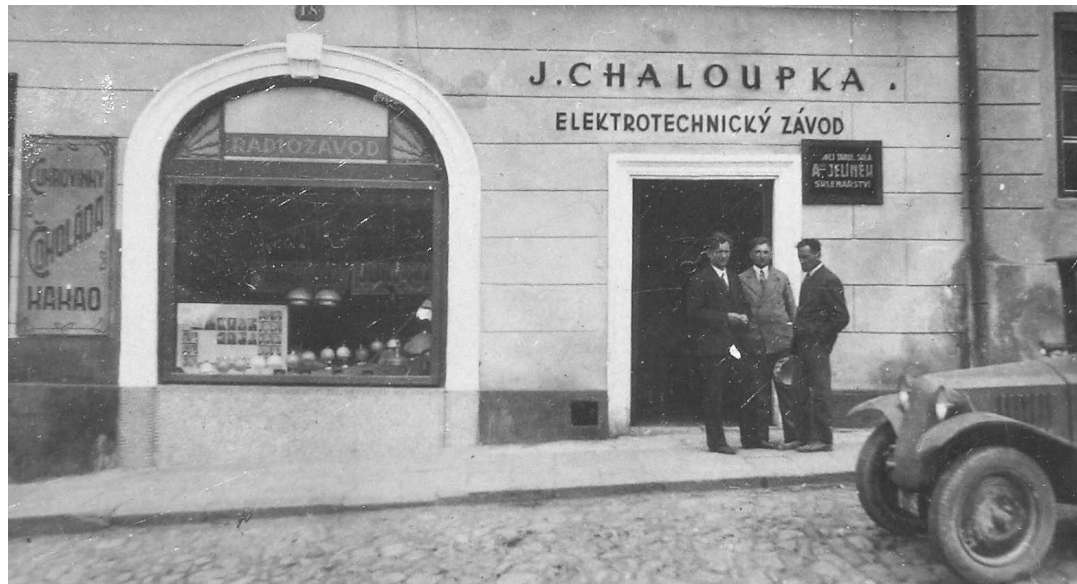
Hned druhý den jsem v noci, až mistr s paní provedli visitu jestli je řádně zavřeno (chodili večer k dílně na procházku), šel jsem do Malostranské rad-

nice (na Malostranském náměstí) přihlásit se k národním hlídkám. Byl jsem tam několikrát. Mělo to být vždy na 3 hodiny, ale hlídka se protáhla obyčejně na celou noc. Byl jsem na hlídce u Strakovy akademie, na Kampě i jinde. Měli jsme pušku, ale patrony ne. Ze Strakovy akademie, kde byli rakouští důstojníci, po nás střídali, ale my jsme se schovávali za stromy a myslím, že jsme si z toho nic nedělali. Na vojenském velitelství, které bylo na horním Malostranském náměstí proti lékárně nám hlídku svázali a do rána páli-li tajné dokumenty. Zjistili to až ráno, protože hlídky byly málo kontrolovány. Na vojenském velitelství byli většinou Maďaři, kteří také měli zájem, aby se dostali brzy domů.

Velitelem stráže nebyl žádný vysoký důstojník, jak bychom předpokládali. Ti se z počátku drželi hezky zpátky. Byl to docela obyčejný komínický mistr, který organizoval v prvních dnech po převratě malostranskou obranu. Na to vždycky rád vzpomínám.

Brzy po osvobození jsem chodil do cvičení do Malostranského Sokola. Byl tam kamarádský život. Také jsem pěstoval šerm. Po cvičení jsme se v létě osprchovali studenou vodou, v zimě se vyváleli ve sněhu. Tuším, že to byl nynější prezident Ludvík Svoboda, který byl tehdy členem malostranského Sokola. Chodil s námi cvičit i sochař Kodet.

Tolik z rodinné kroniky Jaroslava Chaloupky.

Josef Janků - Arboretum Šmelcovna Boskovice (sponzor Vlastivědných listů)

Šmelcovna 3, 680 01 Boskovice, tel./fax 516 453 071, e-mail: arboretum@smelcovna.cz, www.smelcovna.cz

Děkujeme obchodním partnerům, zákazníkům a návštěvníkům Arboreta za projevenou přízeň a spolupráci v roce 2011.

V novém roce přejeme všem dostatek zdraví a osobní pohody.

Vlastivědné listy Boskovicka, vydává Klub přátel Boskovic, o.s., společně s Vlastivědným kroužkem KZM Boskovice. Redakční rada: Mgr. Eva Šmátková, Mgr. Ilja Melkus, Redakce: Jiří Bušina, Plačkova 23, 680 01 Boskovice, e-mail: kpboskovic@post.cz nebo jiri.busina@seznam.cz, kam zasíláte příspěvky, dotazy a připomínky. Vychází 4x ročně jako příloha regionálních novin Boskovicko. Uzávěrka příštího čísla je 15. února 2012.